

Bruselis, 2018 05 18
COM(2018) 304 final

KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI

dėl švietimo ekstremaliosiose situacijose ir užsitęsus krizėms

1. ĮSIPAREIGOJIMAS VYKDANT ES IŠORĖS VEIKSMUS REMTI SAUGŲ, ĮTRAUKŲ IR KOKYBIŠKĄ ŠVIETIMĄ EKSTREMALIOSIOSE SITUACIJOSE IR UŽSITĘSUS KRIZĖMS

Darnaus vystymosi darbotvarkėje iki 2030 m., visų pirma jos 4 tikslė¹, pripažįstama kokybiško švietimo ir mokymo, kaip esminio pagrindo pagrindiniams visuotiniams uždaviniais spręsti, svarba. 2016 m. tai pripažinta pasaulio aukščiausiojo lygio susitikime humanitariniais klausimais – pradėta įgyvendinti platforma „Švietimas negali laukti“² siekiant pertvarkyti švietimą ekstremaliosiose situacijose ir užsitęsus krizėms.

Teisė į mokslą pripažinta Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje³ – ši chartija skirta ES institucijoms, taip pat valstybėms narėms, kai pastarosios įgyvendina ES teisę. Ji labai svarbi taikiam visuomenės vystymuisi⁴, ekonomikos augimui ir kiekvieno asmens galimybių įgyvendinimui. Europos Sąjungos sutartimi ES aiškiai įpareigojama skatinti vaiko teisių apsaugą⁵. Teisė į kokybišką ir įtraukų švietimą, mokymą ir mokymąsi visą gyvenimą – pirmasis Europos socialinių teisių ramsčio⁶ principas. Vaikų klausimui skiriamas ypatingas dėmesys ES vykdant išorės veiksmus. Jis grindžiamas vaiko teisėmis⁷ ir tuo, kad „gerinti vaikų padėtį yra labai svarbu, jei norime išvengti valstybės nestabilumo ir užtikrinti ilgalaikį darnų vystymąsi, socialinę sanglaudą, stabilumą ir žmogaus saugumą nacionaliniu, regioniniu ir pasauliniu mastu“⁸.

Visgi tikrovė tokia, kad dėl vis ilgiau besitęsiančių konfliktų, priverstinio gyventojų perkėlimo, smurto, klimato kaitos ir nelaimių milijonai vaikų netenka galimybės gauti kokybišką išsilavinimą. Dėl šių dalykų formuojasi neišsimokslinusios, „**prarastosios kartos**“ ir šie veiksniai yra pagrindinės priežastys, kodėl daugelis ryžtasi pavojingai kelionei į Europą⁹ ir kitus pasaulio regionus, o tai turi įtakos jų stabilumui ir vystymuisi.

Pusė pasaulio vaikų, nelankančių mokyklos, gyvena krizių ir konfliktų sąlygomis, mokyklos nelanko beveik pusė ikimokyklinio amžiaus pabėgėlių. Dėl to ES yra priversta reaguoti naudodamasi įvairiomis savo priemonėmis ir metodais. Pastaraisiais metais ES gerokai **padidino** įvairiose pasaulio vietose teikiamą **paramą** švietimui ekstremaliosiose situacijose ir užsitęsus krizėms, pripažindama, kad krizių atvejais švietimo sektorius yra nuolat nepakankamai finansuojamas – šiam sektoriui skiriamas finansavimas sudaro mažiau negu 3 proc. viso humanitarinei pagalbai visame pasaulyje skiriamo finansavimo¹⁰. ES padidino finansavimą švietimui ekstremaliųjų situacijų ir krizių atvejais nuo 1 proc. savo humanitarinės pagalbos 2015 m. iki 8 proc. 2018 m. ir siekia tikslo iki 2019 m. šią pagalbą padidinti iki 10 proc. Didelė dalis švietimui skirtos ES 2014–2020 m. dvišalės paramos vystymuisi teikiama nestabilioms ir krizės paveiktoms šalims. ES – didžiausia paramos švietimui, skiriamos reaguojant į krizę Sirijos regione, teikėja, taip pat ji skiria didelį

¹ Užtikrinti įtraukų ir nešališką kokybišką švietimą ir visiems suteikti galimybių mokytis visą gyvenimą.

² <http://www.educationcannotwait.org/>

³ Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 14 straipsnis. OL C 326, 2012 10 26, p. 391–407; JT Generalinė Asamblėja, Vaiko teisių konvencija, 1989 m. lapkričio 20 d., JT, *Treaty Series*, 1577 tomas.

⁴ 2016 m. birželio mėn. Sąjungos vyriausioji įgaliotinė užsienio reikalams ir saugumo politikai ir Komisijos pirmininko pavaduotoja pristatė Visuotinę Europos Sąjungos užsienio ir saugumo politikos strategiją; https://europa.eu/globalstrategy/sites/globalstrategy/files/pages/files/eugs_review_web_13.pdf.

⁵ Europos Sąjungos sutarties 3 straipsnio 3 dalies antroje pastraipoje ir 5 dalyje ES aiškiai įpareigojama vykdydama ES vidaus ir išorės veiksmus skatinti vaiko teisių apsaugą.

⁶ Komisijos komunikatas dėl Europos socialinių teisių ramsčio sukūrimo, COM(2017) 250.

⁷ 2017 m. Tarybos priimtos ES vaiko teisių propagavimo ir apsaugos gairės.

⁸ COM(2008) 55 ir 2017 m. Tarybos priimtos ES vaiko teisių propagavimo ir apsaugos gairės.

⁹ COM(2017) 211, Komisijos komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai „Vaikų migrantų apsauga“.

¹⁰ UNESCO 2016 m. pasaulinė švietimo stebėsenos ataskaita „Užstrigusi pagalba švietimui kelia pavojų visuotiniams tikslams“ (angl. *Aid to education stagnates, jeopardising global targets*) ir UNESCO 2017 m. pasaulinė švietimo stebėsenos ataskaita „Švietimo atskaitomybė. Įsipareigojimų vykdymas“ (angl. *Accountability in Education: meeting our commitments*).

daugiašalį finansavimą pasaulinėms iniciatyvoms, kuriomis tenkinami švietimo poreikiai ekstremaliosiose situacijose ir krizių atvejais¹¹.

Šiuo metu ES parama švietimui ekstremaliosiose situacijose ir užsitęsus krizėms teikiama visais švietimo lygmenimis, bendradarbiaujant su vyriausybėmis, Jungtinių Tautų agentūromis, nevyriausybėmis organizacijomis, pilietine visuomene, privačiojo sektoriaus veiklos vykdytojais, Pasaulinės partnerystės švietimo srityje atstovais ir kitomis suinteresuotosiomis šalimis. Teikiant dvišalę paramą ir vykdant dialogą su vyriausybėmis politikos klausimais, kartu įgyvendinama įvairių iniciatyvų siekiant visame pasaulyje mažinti švietimo nutraukimo padarinius – nuo laikinųjų mokymosi erdvių kūrimo iki nuotolinio mokymosi programų rengimo vaikams, neturintiems galimybės atvykti į mokyklą. Pavyzdžiui, ES, naudodama dvišalės paramos vystymuisi, humanitarinės pagalbos, Europos Sąjungos regioninio patikos fondo, sukurto reaguojant į krizę Sirijoje, ir Pabėgėlių Turkijoje rėmimo priemonės lėšas, suteikė tinkamo masto paramą Sirijos vaikų ugdymosi poreikiams tenkinti.

Pastaraisiais metais gerokai išaugo poreikiai, kuriuos reikia patenkinti vietoje, taip pat atsirado naujų uždavinių. Nors poreikių mastas didesnis nei turima išteklių, ES atlieka svarbų vaidmenį proporcingai didindama reagavimo priemonių mastą, sutelkdama dėmesį į **pagalbos teikimą asmenims, kuriems jos labiausiai reikia**¹², ir telkdama visuotinę paramą tolesniems veiksams.

Taigi šiame komunikate siūloma atnaujinta ES politikos sistema siekiant ES išorės veiksmais spręsti vis sudėtingėjančius uždavinius, susijusius su švietimu ekstremaliosiose situacijose ir užsitęsus krizėms už ES sienų. Jame siūloma taikyti metodą, kuriuo stiprinama su atitinkamomis ES išorės priemonėmis susijusi tarpusavio atsakomybė siekiant patenkinti švietimo poreikius ekstremaliųjų situacijų ir krizių atvejais, naudojantis humanitarinės pagalbos ir paramos vystymuisi lėšomis, ir kuris yra grindžiamas **koordinavimu, papildomumu ir politiniais veiksmais** (humanitarinės pagalbos ir vystymosi tarpusavio sąsaja¹³) Be to, komunikate atsižvelgiama į atsirandančius naujus prioritetus, kaip antai susijusius su smurto poveikiu mokymuisi.

Tenkinant švietimo poreikius ekstremaliųjų situacijų ir krizių atvejais būtina taikyti holistinį požiūrį. Šiame komunikate aprašoma, kaip Komisija plačiausia prasme **supranta sąvoką „švietimas ekstremaliosiose situacijose ir užsitęsus krizėms“**. Ji grindžiama strateginiu integruotu požiūriu į saugią, įtraukią ir kokybišką švietimo galimybių visiems suteikimą. Švietimas apima mokymąsi visą gyvenimą, įskaitant formalųjį ir neformalųjį švietimą¹⁴ pagal nustatytus švietimo sistemų lygmenis siekiant apimti ikimokyklinį, pradinį, vidurinį, povidurinį (netretinį) ir tretinį ugdymą (įskaitant techninį ir profesinį mokymą, universitetinį ugdymą ir kitas įgūdžių ugdymo formas).

¹¹ 475 mln. EUR paramos vystymuisi lėšų ES yra įsipareigojusi suteikti Pasaulinei partnerystei švietimo srityje, be to, ji yra numatęsi 2018–2020 m. skirti 16 mln. EUR platformai „Švietimas negali laukti“, o 2018–2019 m. – 1 mln. EUR humanitarinės pagalbos lėšų Pasauliniam švietimo klasteriui.

¹² Daugiau informacijos apie pirmenybę asmenims, kuriems pagalbos reikia labiausiai, pateikiama 3.2 skirsnyje.

¹³ Įgyvendinti ES įsipareigojimus, nustatytus komunikate „Gyventi oriai: kai priklausomybę nuo pagalbos pakeičia savarankiškumas“ (COM(2016) 234) ir naujame Europos konsensuse dėl vystymosi, OL C 210, 2017 6 30, p. 1–24.

¹⁴ Pagal Tarybos rekomendaciją dėl neformaliojo mokymosi ir savišvietos rezultatų patvirtinimo, OL C 398, 2012 12 22, p. 1–5: formalusis mokymasis vyksta organizuotoje ir struktūriškai apibrėžtoje aplinkoje, skirtoje specialiai mokymuisi, ir paprastai baigiasi kvalifikacijos suteikimu, dažniausiai – išduodant sertifikatą ar diplomą; Neformalusis mokymasis vyksta per suplanuotą veiklą, naudojantis tam tikra mokymosi pagalba. Tai gali būti programos, pagal kurias mokantis įgyjama darbo įgūdžių, suaugusiųjų raštingumo programos ar mokyklos nebaigusiems asmenims skirtos pagrindinio ugdymo programos.

Komisijos požiūris į švietimą ekstremaliųjų situacijų ir krizių atvejais taip pat taikomas staiga ir lėtai susidarius ekstremaliosioms situacijoms, konfliktams, smurto atveju, priverstinio gyventojų perkėlimo atveju, nelaimių (žmogaus sukeltų ir gaivalinių) ir pavojaus visuomenės sveikatai situacijose, užsitęsusių ir pasikartojančių krizių aplinkybėmis ar vienu metu pasireiškiant keliems iš šių reiškinių. Siekiant remti nuolatinį mokymą, šis požiūris veiksmingai padeda užtikrinti humanitarinės pagalbos ir vystymosi tarpusavio sąsają, kad būtų įtrauktos priemonės, susijusios su pasirengimu, nelaimių rizikos mažinimu, prevencija, poveikio švelninimu, reagavimu į ekstremaliąsias situacijas, taip pat pagalba užsitęsus krizėms ir po jų atsigaunant.

1.1. „Prarastųjų kartų“ grėsmė

Vaikai sudaro trečdalį pasaulio gyventojų, tačiau daugiau negu pusė visų nuo humanitarinių krizių nukentėjusių asmenų taip pat yra vaikai. Nuo šių krizių nukentėjusių mergaičių ir berniukų skaičius sudaro pusę pasaulio **vaikų, nelankančių mokyklos**, ir šis skaičius didėja¹⁵. Sirija, Irakas, Jemenas, Afganistanas, Pietų Sudanas ir Kongo Demokratinė Respublika tik keletas iš 35 nuo krizės nukentėjusių šalių, kuriose buvo pertrauktas beveik 75 milijonų mokyklinio amžiaus vaikų (3–18 metų) mokymasis¹⁶. Perkeltiesiems asmenims ši rizika daug didesnė. Jungtinių Tautų pabėgėlių reikalų agentūros vertinimu, šiuo metu yra perkelta daugiau nei 65 mln. asmenų (šis skaičius didžiausias nuo Antrojo pasaulinio karo), o vidutinė perkėlimo trukmė dažnai yra ilgesnė negu 20 metų¹⁷. Tik šiek tiek daugiau kaip pusė pradinės mokyklos amžiaus pabėgėlių vaikų lanko mokyklą, vidurinę mokyklą lanko mažiau nei ketvirtadalis atitinkamo amžiaus pabėgėlių vaikų, o aukštojoje mokykloje studijuoja tik 1 proc. jaunuolių. Aiškiai matyti, kad mergaičių padėtis nepalankesnė, – tikėtina, kad krizės paveiktose šalyse jos mokyklos nelanko 2,5 karto dažniau¹⁸.

Milijonų vaikų ir jaunuolių ateičiai kelia pavojų didėjantis **smurtas mokymo įstaigose**¹⁹, įskaitant išpuolius mokyklose ir universitetuose, pavyzdžiui, mokinių grobimą, mokyklų naudojimą kariniais tikslais, minų naudojimą, nesprogusių sprogmenų ir karo liekanų šalia mokyklų buvimą, taip pat mokymo įstaigų pastatų griovimą. Gali būti taip, kad institucijos piktnaudžiauja švietimo sistema siekdamas kurstyti neapykantą ir netoleranciją, didinti nelygybę ir engimą, taip pat verbuoti pažeidžiamus vaikus smurto aktams atlikti²⁰. Nelygybė teikiant švietimo paslaugas gali sukelti neteisybės jausmą ir dėl to marginalizuotos grupės gali atsidurti dar nepalankesnėje padėtyje – galiausiai tai gali įžiebtį konfliktą²¹.

Mokyklos nelankantys vaikai ir jaunuoliai **patiria didesnę** seksualinio smurto ir smurto dėl lyties, smurtinio ekstremizmo, priverstinės santuokos, ankstyvo nėštumo, vaikų darbo ir priverstinio verbavimo **riziką**²². Pažeidžiamumas šios rizikos požiūriu dar labiau didėja dėl nuolatinių, smurtinių ir dažnai užsitęsusių konfliktų, priverstinio gyventojų perkėlimo,

¹⁵ World Bank Group (liet. Pasaulio banko grupė) (2017), *World Development Report: Learning to Realise Education's Promise*. Nestabiliausiomis aplinkybėmis gyvenantys vaikai sudaro apie 20 proc. viso pasaulio pradinio mokyklinio amžiaus vaikų, tačiau jie sudaro apie 50 proc. mokyklos nelankančių vaikų (šis skaičius padidėjo nuo 42 proc. 2008 m.).

¹⁶ Overseas Development Institute (liet. Užjūrio vystymosi institutas) (2016), *A common platform for education in emergencies and protracted crises: Evidence paper*. ODI, London.

¹⁷ UNHCR, *Global Trends: Forced Displacement in 2016*.

¹⁸ UNICEF (2017), *Education Uprooted: For every migrant, refugee and displaced child, education*.

¹⁹ Visuotinė koalicija, siekianti apsaugoti mokyklas nuo išpuolių (angl. *Global Coalition to Protect Education from Attack*). Education Under Attack Report 2018.

²⁰ Burde et al (2015), *What works to promote children's educational access, quality of learning and wellbeing in crisis-affected contexts*.

²¹ UNESCO (2011), Education for All Global Monitoring Report, *The hidden crisis: Armed conflict and education*.

²² Nicolai et al (2015), *Education in emergencies and protracted crises towards a strengthen response: Background paper for the Oslo Summit on education for development*.

nelygybės, taip pat ribotų ekonominių galimybių ir ribotų galimybių gauti pagrindines paslaugas. Krizių poveikis galimybei gauti išsilavinimą, pavyzdžiui, dėl mokyklų uždarymo arba kariškių buvimo mokyklose, gali paskatinti asmenis persikelti ieškant saugesnės aplinkos, labai dažnai – gyvybei pavojingomis aplinkybėmis.

Ekstremaliosios situacijos ir užsitęsios krizės dar labiau silpnina švietimo sistemas, jau ir taip neturinčias pakankamų išteklių, ir tai neigiamai veikia **mokymosi rezultatus bei vaikų ir jaunuolių galimybes**. Dažnai pertraukiamas mokymosi procesas ir traumuojančių įvykių sukelta psichologinė ir socialinė žala apsunkina mokymąsi, o padėtis tampa dar sudėtingesnė dėl mokytojų trūkumo ir darbo perpildytose klasėse.

1.2. ES išorės veiksmų stiprinimas

Siekdama darnaus vystymosi tikslų ir laikydamasi švietimo darbotvarkės iki 2030 m., ES daugiausia dėmesio skirs keturioms strateginėms prioritetinėms veiksmų sritims:

1. sistemų ir partnerystės ryšių stiprinimo siekiant greitai, efektyviai, veiksmingai ir novatoriškai reaguoti į padėtį švietimo srityje;
2. prienamumo, įtraukties ir lygybės skatinimo;
3. švietimo stiprinimo taikos ir apsaugos labui;
4. kokybiško švietimo rėmimo siekiant geresnių mokymosi rezultatų.

Siekdama pažangos įgyvendinant šiuos prioritetinius tikslus, Komisija tobulins darbo metodus, susijusius su koordinavimu, pirmavimu pasaulyje ir finansavimu.

Komisijoje bus skatinama kartu su ES valstybėmis narėmis bei kitais paramos teikėjais ir partneriais vykdyti bendrą ir suderintą programavimą ir planavimą užtikrinant trumpalaikių, vidutinės trukmės ir ilgalaikių reagavimo priemonių pusiausvyrą. ES naudosis savo, kaip pasaulinio lygio veikėjos, vaidmeniu, turimais ryšiais ir priemonėmis siekdama užtikrinti, kad visame pasaulyje daugiau dėmesio būtų skiriama nepatenkintiems poreikiams patenkinti ir finansavimo stygiui sumažinti, ir sustiprinti koordinavimo bei operatyvinių reagavimo veiksmų vykdymo pajėgumus.

Per pastaruosius trejus metus ES padidino švietimui ekstremaliosiose situacijose skiriamą finansavimo humanitarinei pagalbai dalį – tai pasiekta sustiprinus politines pastangas atsižvelgiant į poreikių mastą. Šiuo metu reikėtų išlaikyti tokį finansavimo lygį, kad būtų suteikta galimybė įgyvendinti ES strateginius prioritetus ir galiausiai suteikti pagalbą milijonams vaikų ir jaunuolių, kuriems kyla pavojus tapti „prarastąja karta“.

- Komisija sieks nuo 2019 m. 10 proc. savo teikiamos humanitarinės pagalbos skirti švietimui ekstremaliosiose situacijose ir užsitęsusiems krizėms²³.
- Komisija remia pasauliniu mastu koordinuojamą, savalaikį, iš anksto nustatytą ir lankstų švietimo ekstremaliosiose situacijose ir užsitęsusiems krizėms finansavimą.

2. ŠVIETIMO EKSTREMALIOSIOSE SITUACIJOSE IR UŽSITĘSUS KRIZĖMS STRATEGINIAI PRIORITETAI

2.1. Sistemų ir partnerystės ryšių stiprinimas siekiant greitai, efektyviai, veiksmingai ir novatoriškai reaguoti į padėtį švietimo srityje

Siekiant užtikrinti finansavimo, skirto švietimui ekstremaliųjų situacijų ir krizių atvejais, prienamumą, nuspėjamumą ir skaidrumą ir atsižvelgiant į išsipareigojimus, prisiimtus 2016 m. pasaulio aukščiausiojo lygio susitikime humanitariniais klausimais²⁴, ES veiksmais bus padidintas reagavimo priemonių, įgyvendinamų teikiant humanitarinę pagalbą ir stiprinant vystymąsi, efektyvumas. Vykdydama šiuos veiksmus Komisija, be kita ko, patvirtins bendras trumpalaikę, vidutinės trukmės ir ilgalaikę perspektyvas, tvirtesnius koordinavimo mechanizmus, vykdys bendras analizes, bendrai prižiūrės veiksmus ir prisidės

²³ Ši dalis viršija Tarptautinės visuotinio švietimo galimybių finansavimo komisijos (angl. *International Commission on Financing Global Education Opportunity*) rekomenduojamą lygį (The Learning Generation report, 2016).

²⁴ 2016 m. pasaulio aukščiausiojo lygio susitikime humanitariniais klausimais pristatyta iniciatyva „Grand Bargain“ apima įvairius paramos teikėjų ir pagalbos organizacijų darbo praktikos pokyčius, įskaitant pagalbos pinigais programų vykdymo skatinimą, finansavimo nacionaliniams ir vietos lygmenų pagalbos teikėjams didinimą, taip pat biurokratizmo mažinimą taikant suderintus ataskaitų teikimo reikalavimus.

rengiant ataskaitas. Taip bus prisidėta prie konkrečioms aplinkybėms skirto nuspėjamo, daugiamečio, trumpalaikio ir vidutinės trukmės finansinės paramos teikimo.

Komisija sustiprins ir supaprastins savo veiksmus siekdama teikti švietimą kaip visuotinę viešąją gėrybę – ji teiks daugiašalį finansavimą, techninę pagalbą, sutelks viso pasaulio subjektus, dalyvaus patariamuosiuose organuose ir išnaudos kitas išorės veiksmų galimybes.

Komisija taikys tikslinį požiūrį siekdama stiprinti švietimo sistemas, šiuo tikslu naudodamasi savo vaidmeniu politiniame dialoge ir teikiant dvišalę paramą. Jei įmanoma, prireikus Sąjungos finansavimas bus teikiamas valdžios sektoriaus sistemoms (įskaitant pabėgėlių priėmimo sistemas)²⁵, kurioms tenka pagrindinė pareiga užtikrinti teisę į mokslą, remti. Jei tiesioginės paramos vyriausybėms teikti neįmanoma arba tai nėra tinkama, sistemoms stiprinti skirtomis lėšomis bus remiami tinkamiausi esami švietimo veiklos vykdytojai²⁶.

Kad būtų lengviau nustatyti poreikiais grindžiamus ES pagalbos teikimo prioritetus, kurie derėtų su nacionalinių institucijų prioritetais, Komisija, planuodama paramą švietimo sektoriui, atsižvelgs į švietimo poreikius, susijusius su švietimu ekstremaliosiose situacijose ir užsitęsus krizėms. Sąjungos finansavimas bus grindžiamas išsamiais poreikių vertinimais, įskaitant švietimo ministerijų, JT agentūrų, nevyriausybinių organizacijų, pilietinės visuomenės organizacijų, privačiojo sektoriaus veiklos vykdytojų ir kitų susijusių veiklos vykdytojų atliktus poreikių vertinimus.

Parama bus teikiama visų lygmenų veiklos vykdytojams, kad būtų geriau renkami, valdomi ir analizuojami duomenys, įskaitant duomenis, susijusius su finansavimu švietimui ir mokymosi rezultatais. Taip pat bus remiami veiksmai, kuriuos vykdant nustatoma geriausia patirtis bei efektyvūs ir novatoriški keitimai informacija ir valdymo būdai. Pirmenybė bus teikiama visų šio sektoriaus veiklos vykdytojų pajėgumams stiprinti visais lygmenimis, atitinkamai atvejais derinant veiksmus su privačiojo sektoriaus subjektais.

Nors ES yra įsipareigojusi teikti viešąsias švietimo paslaugas²⁷, privačiojo sektoriaus ir pilietinės visuomenės veiklos vykdytojai, remdami šias paslaugas, gali suteikti pridėtinės vertės. Komisija įtrauks privatųjį sektorių siekdama nustatyti ir sukurti novatoriškus metodus bei susieti švietimo reformas su visuomenės poreikiais ir darbo rinkos galimybėmis. Reikia stiprinti partnerystės su kitų susijusių sektorių, kaip antai sveikatos, pragyvenimo, apsaugos ir mitybos sektorių, atstovais ir veiksmų su jais koordinavimo mechanizmus siekiant suteikti galimybę taikyti integruotas ir kompleksines reagavimo į vaikų poreikius ekstremaliosiose situacijose ir krizių atvejais priemones.

Gerosios patirties pavyzdžiai

Siekdama palengvinti Sirijos pabėgėlių integraciją į nacionalinę sistemą, ES Libane remia Švietimo ir aukštojo mokslo ministerijos strategijos „Per švietimą pasiekti visus vaikus“ (angl. *Reaching all Children with Education*) įgyvendinimą. Šalies lygmeniu ES parama koordinuojama per humanitarinės pagalbos teikimo ir vystymosi užtikrinimo sistemą ir taip užtikrinama dvišalės paramos ir paramos, teikiamos per Europos Sąjungos regioninį patikos

²⁵ Į šio komunikato taikymo sritį įeina tik veiksmai, vykdomi ES nepriklausančiose šalyse.

²⁶ Kalbant apie sritis, kurias remia ne valdžios sektorius, gali būti laikoma, kad vietos valdžios institucijos arba kiti paslaugų teikėjai, humanitarinės pagalbos ir (arba) vystymosi koordinavimo sistemos arba kiti subjektai sudaro sistemą, kurią reikia stiprinti. Jei valdžios institucija yra atsakinga už išpuolius prieš mokinius arba marginalizuotoms grupėms neužtikrina teisės į mokslą, gali būti ieškoma kitų galimybių.

²⁷ COM(2016) 234. Įsipareigojimais švietimo srityje sutelkiamas dėmesys į: koordinavimą ir sąsają grindžiamą požiūrį; galimą perkeltųjų mokytojų vaidmenį; veiksmingų viešųjų švietimo paslaugų rėmimą; naudojimąsi technologine pažanga ir palankesnių sąlygų perkeltiesiems mokiniams mokytis aukštojo mokslo įstaigoje sudarymą.

fondą, sukurtą reaguojant į krizę Sirijoje, pusiausvyra. Įgyvendinimą remia JT agentūros ir nevyriausybinės organizacijos.

ES atlieka pagrindinį vaidmenį Švietimo dialogo forume, inicijuotame įgyvendinant fondą „Švietimas negali laukti“. Šis forumas suburia humanitarinės pagalbos ir vystymosi veiklos vykdytojus, dalyvaujantįs remiant švietimą Sirijoje. Taip suteikiama galimybė bendrai prižiūrėti programavimą, bendrai vykdyti analizes ir geriau koordinuoti veiksmus.

ES rėmė neseniai vykdytus veiksmus, kuriais siekta pradėti regionų lygmeniu taikyti Visapusišką reagavimo į pabėgėlius programą, – be kita ko, ES 2017 m. gruodžio mėn. Džibutyje surengė ministrų konferenciją dėl pabėgėlių švietimo, globojamą šio regiono Tarpvyriausybinės vystymosi institucijos ir Džibučio vyriausybės. Įsipareigojimai, nustatyti šios konferencijos deklaracijoje ir veiksmų plane, apima pabėgėlių integravimą į nacionalines švietimo sistemas, minimaliųjų standartų ir tikslų nustatymą, taip pat regioninio kvalifikacijų pripažinimo mechanizmo sukūrimą.

2015 m. po žemės drebėjimų Nepale buvo sugriauta 35 000 klasių ir apie 1 mln. vaikų neteko galimybės lankyti mokyklos. ES bendradarbiavo su vyriausybe ir kitais partneriais siekdama pastatyti laikinųjų mokymosi centrų ir suteikti svarbiausių reikmenų, kad kuo daugiau vaikų galėtų kuo greičiau grįžti į mokyklą. ES remia Nepalo mokyklų sektoriaus plėtros planą, kad nuo žemės drebėjimų nukentėjusiose vietovėse būtų kuo geriau atkurta infrastruktūra, taip pat kad būtų užmegzti ryšiai su marginalizuotais gyventojais, visais lygmenimis sustiprinti planavimo ir valdymo pajėgumai ir užtikrintas kokybiškesnis mokymas ir mokymasis.

Pagrindiniai veiksmai, skirti valdymui, atskaitomybei ir finansavimui gerinti:

- padėti sustiprinti ES masto ir pasaulinio finansavimo koordinavimą, didinti skaidrumą ir atskaitomybę, pavyzdžiui, skatinant tobulinti standartą, taikomą pagal Tarptautinę pagalbos skaidrumo iniciatyvą teikiant ataskaitas dėl švietimo ekstremaliosiose situacijose ir krizių atvejais;
- skatinti kurti tvirtesnius bendradarbiavimu grindžiamos partnerystės ryšius, taip pat ir pasaulio lygmeniu (pavyzdžiui, siekiant finansuoti daugiašalių suinteresuotųjų subjektų veiksmus švietimo srityje), kuriais, naudojantis visų partnerių (ypač JT agentūrų ir privačiojo sektoriaus subjektų) žiniomis ir patirtimi, yra kuriama pridėtinė vertė ir daromas didesnis poveikis;
- bendradarbiaujant su nacionalinėmis institucijomis investuoti į novatoriškus metodus, susijusius su duomenų valdymu, skaidrumu ir ataskaitų teikimu, įskaitant mokytojų ir mokyklos nelankančių vaikų stebėsenos metodus, kad būtų sudarytos palankesnės galimybės tęsti mokslą ir pripažinti mokymosi rezultatus;
- įgyvendinant naujas ir esamas pajėgumų stiprinimo iniciatyvas, pavyzdžiui, Pasaulinio švietimo klasterio teikiamus kursus, remti švietimo veiklos vykdytojų, kaip antai koordinavimo įstaigų, reagavimo priemones įgyvendinančių subjektų ir valdžios institucijų, pajėgumų stiprinimą ekstremaliosiose situacijose ir krizių atvejais daug dėmesio skiriant pilietinės visuomenės ir vietos subjektams.

2.2. Prieinamumo, įtraukties ir lygybės skatinimas

Taikus sambūvis, pagarba kultūrų skirtumams, sėkminga integracija į vietos bendruomenes ir socialinė sanglauda – esminės švietimo ekstremaliosiose situacijose ir krizių atvejais funkcijos. ES remia perkeltųjų vaikų ir jaunuolių integraciją į švietimo sistemas, be kita ko,

remdama vietos bendruomenes, ir taip aktyviai įgyvendins naujame Europos konsensuse dėl vystymosi ir komunikate „Gyventi oriai“²⁸ nustatytus įsipareigojimus.

Šiuo požiūriu pripažįstant poreikių mastą ir ES paramos ribotumą, vykdant veiksmus daugiausia dėmesio bus skiriama *asmenims, kuriems pagalbos labiausiai reikia*, kaip antai:

- mokyklos nelankantiems vaikams ir jaunuoliams bei asmenims, kuriems kyla švietimo nutraukimo rizika;
- priverstinai perkeltiems vaikams ir jaunuoliams (pabėgėliams ir šalies viduje perkeltiems asmenims) bei jų priimančiosioms bendruomenėms;
- pažeidžiamoms ir palankių sąlygų neturinčioms asmenų grupėms, įskaitant vaikus ir jaunuolius, kurie yra atskirti ir nelydimi, gyvena sunkiai pasiekiamose vietovėse, yra neįgalūs arba turi papildomų poreikių, yra susiję su ginkluotosiomis pajėgomis ir grupuotėmis (be kita ko, turi būti teikiamas ypatingas dėmesys jų reintegracijai per švietimą), priklauso etninėms ir kalbinėms mažumoms bei vargingesnėms socialinėms ir ekonominėms grupėms.

Reikia visais lygmenimis aktyviai ir greitai imtis atsakomųjų priemonių siekiant mažinti švietimo nutraukimo atvejų skaičių ir didinti įtraukaus, saugaus ir apsaugančio švietimo galimybes. Kiekviena mokyklinio amžiaus vaikų nesimokant praleista savaitė, mėnuo ar metai vis labiau atitraukia juos nuo mokymosi kelio ir taip mažėja tikimybė sugrįžti į mokyklą.

Kadangi didžioji dalis priverstinai perkeltų vaikų ir jaunuolių gyvena priimančiose šalyse, kuriose pajamų lygis yra žemas arba vidutinis²⁹, teikiant lanksčią trumpalaikę paramą būtina kartu numatyti nuspėjamą ilgalaikį finansavimą siekiant padidinti švietimo sistemų atsparumą ir veiksmingumą. Švietimo sistemas reikia pritaikyti, kad būtų galima valdyti dėl pasikartojančių ir užsitęsusių perkėlimų susiklosčiusią padėtį ir patenkinti priverstinai perkeltų gyventojų ir priimančiųjų bendruomenių poreikius. Remiantis įsipareigojimu dalytis atsakomybe su nukentėjusiomis šalimis, šiam tikslui pasiekti reikia išspręsti uždavinius, kurių priimančiosioms bendruomenėms kyla užtikrinant įtraukias ir kokybiškas švietimo paslaugas.

Ekstremaliųjų situacijų ir užsitęsusių krizių poveikis moterų ir mergaičių švietimui neproporcingai didelis. Ekstremaliosiose situacijose ir krizių atvejais mergaitėms ir berniukams kyla konkreti su lytimi susijusi rizika, įskaitant ankstyvos ir priverstinės santuokos, ankstyvo nėštumo, vaikų darbo, verbavimo į ginkluotąsias grupuotes, taip pat seksualinio smurto ir smurto dėl lyties rizika. Teikiant švietimo paslaugas reikia reaguoti į mergaičių ir berniukų poreikius, pavyzdžiui, atkuriant mokyklas teikti pirmenybę atskirų tualetų mergaitėms ir berniukams įrengimui siekiant išspręsti su saugumu susijusius mokiniams ir tėvams kylančius susirūpinimą keliančius klausimus. Komisija toliau stengsis atkreipti dėmesį į pažeidžiamų asmenų ir palankių sąlygų neturinčių asmenų grupių įtraukties svarbą. Ypatingas dėmesys turėtų būti teikiamas jaunimui – dažnai jie perima suaugusiųjų atsakomybę ir dėl paramos švietimui sistemos spragų į juos neatsižvelgiama, taip pat specifiniams lyčių poreikiams.

Gerosios patirties pavyzdžiai

Pagal ES remiamą Turkijoje įgyvendinamą novatorišką sąlyginio pinigų pervedimo švietimui projektą teikiama pagalba daugiau negu 290 000 vaikų, gyvenančių pažeidžiamose pabėgėlių šeimose, kad jie galėtų reguliariai lankyti mokyklą.

²⁸ Naujas Europos konsensusas dėl vystymosi, OL C 210, 2017 6 30, ir COM(2016) 234, „Gyventi oriai: kai priklausomybę nuo pagalbos pakeičia savarankiškumas“.

²⁹ UNHCR, *Global Trends: Forced Displacement in 2016*.

ES suteikė paramą greito reagavimo į gyventojų judėjimą priemonės kūrimui Kongo Demokratinėje Respublikoje. Taikant šią priemonę galima greitai įvertinti poreikius siekiant užtikrinti, kad perkėlimo, ligos ar gaivalinių nelaimių atvejais gyventojams būtų taikomos įvairios integruotos pagalbos priemonės.

ES kartu su valstybėmis narėmis yra didžiausia finansinės paramos teikėja Jungtinių Tautų pagalbos ir darbų agentūrai (angl. UNRWA) vykdančiai Palestinos pabėgėlių rėmimo veiklą. UNRWA remia daugiau negu 513 000 vaikų ir jaunuolių – jie lanko beveik 700 pradinių, parengiamųjų ir vidurinių mokyklų bei profesinio mokymo centrų Gazoje, Vakarų Balkanuose ir visame regione.

2014 m. Siera Leonėje kilus Ebolos viruso protrūkiui, mokyklos buvo uždarytos devynis mėnesius. Įgyvendinant ES remiamą Pasaulinę partnerystę švietimo srityje, prisidėta prie alternatyviojo švietimo paslaugų teikimo per televiziją ir radiją, kad, kol negali lankyti mokyklos, vaikai galėtų žiūrėti mokomąją medžiagą ir jos klausytis. Kai jau buvo galima vėl atidaryti mokyklas, ši partnerystė padėjo užtikrinti saugią mokymosi aplinką – pasirūpinta mokyklų dezinfekavimu, taip pat vietų rankoms nusiprausti įrengimu ir reikmenų suteikimu.

Pagrindiniai veiksmai, skirti prieinamumui, įtraukčiai ir lygybei didinti:

- remti ir propaguoti aktyvaus ir greito reagavimo mechanizmus, įskaitant humanitarinių organizacijų ir valdžios institucijų taikomus mechanizmus, siekiant suteikti pagalbą vaikams ir jaunuoliams ekstremaliosiose situacijose ir krizių atvejais ir **stengtis juos gražinti į mokyklą per tris mėnesius**³⁰;
- pirmiausia padėti vaikams ir jaunuoliams, kuriems pagalbos labiausiai reikia susidarius ekstremaliosioms situacijoms ir užsitęsusiems krizėms;
- esant galimybei stiprinti pagrindinių švietimo sistemas įgyvendinančių veiklos vykdytojų, ypač švietimo ministerijų, pajėgumus siekiant padėti jiems parengti ir pritaikyti švietimo sistemas taip, kad būtų galima valdyti dėl pasikartojančių ir užsitęsusių perkėlimų susidariusią padėtį;
- padėti tenkinti vaikų ir jaunuolių specifinius lyčių poreikius, visų pirma susijusius su švietimu ir apsauga, ypatingą dėmesį teikiant mergaičių ir merginų švietimui, kaip nustatyta 2016–2020 m. lyčių lygybės veiksmų plane³¹.

2.3. Švietimo stiprinimas taikos ir apsaugos labui

Švietimas – galinga socialinių pokyčių skatinimo, lygybės ir klestėjimo didinimo, taip pat taikos stiprinimo priemonė. Tačiau jei švietimas valdomas netinkamai, jei juo piktnaudžiaujama ir manipuliuojama, tai gali įžiebtį konfliktą – dėl engimo, nelygių galimybių ir rezultatų arba neapykantos ir smurto skatinimo. ES remia konfliktų požiūriu jautrų švietimą (angl. *Conflict Sensitive Education*)³² ir remia įrodymais grindžiamą švietimo politiką, kuria skatinama lygybė, o vaikai ir jaunuoliai apsaugomi nuo smerkimo, neapykantos kurstymo, smurtinio ekstremizmo ir verbavimo į ginkluotąsias gruputes.

Komisijos taikomas požiūris visų pirma grindžiamas saugios, apsaugančios ir kokybiškos mokymosi aplinkos kūrimu. Siekiant apsaugoti vaikus ir jaunimą, reikia remtis gera patirtimi, grindžiama žalos vengimo principu. Atsižvelgiant į tai, kad institucinių ir socialinių apsaugos priemonių taikymas gali būti sutrikdytas (taip dažnai nutinka krizės atveju), vaikų apsaugos sistemos yra reikalingos rengiant, planuojant ir įgyvendinant veiksmus, taip pat

³⁰ Šis tikslas dera su 2017 m. Niujorko deklaracijoje dėl pabėgėlių ir migrantų nustatytais siekiais.

³¹ 2016–2020 m. lyčių lygybės veiksmų planas, Tarybos išvados (2015 m. spalio 26 d.), 13201/15.

³² *Inter-Agency network on Education in Emergencies* (liet. Švietimo ekstremaliosiose situacijose tarpagentūrinis tinklas). *Guidance Note on Conflict Sensitive Education*. 2013.

pereinamaisiais etapais. Komisija pripažįsta esminį tėvų ir globėjų vaidmenį ugdant ir apsaugant vaikus, taip pat platesnį bendruomenių vaidmenį šiuo požiūriu, ir jį remia.

Apsauga ypač aktuali ekstremaliosiose situacijose ir krizių atvejais, todėl visais lygmenimis taikant švietimo sistemas turėtų būti deramai atsižvelgiama į apsaugos aspektą, be to, daugiausia dėmesio turėtų būti skiriama nesmurtinei mokyklos politikai, procesams ir praktikai, įskaitant seksualinio smurto ir smurto dėl lyties prevenciją. Bus remiami veiksmai, kuriais siekiama griežtinti vaiko apsaugos poreikių vertinimą ir planavimą, taip pat bus taikomos novatoriškos intervencijos priemonės nustatytiems poreikiams patenkinti.

Siekiant remti atsparesnes švietimo sistemas, teikiant ES paramą bus neapsiribojama vien parama infrastruktūrai, kad ji būtų atspari nelaimėms³³, bet bus padedama mažinti nelaimių riziką ir vykdyti krizių požiūriu jautrų švietimo planavimą. Švietimo infrastruktūra turėtų būti struktūriškai saugi, taip pat palanki saugiam ir įtraukiam mokymuisi. Teikiant paramą infrastruktūrai ekstremaliųjų situacijų ir krizių atvejais bus siūloma įvairių su nacionaliniu lygmeniu patvirtintais standartais suderintų galimybių, kaip antai laikinosios mokymosi salės, sugriautų mokyklų atnaujinimas ir mokyklų statyba.

Švietimas – viena svarbiausių Komisijos požiūrio į atsparumą dalių³⁴, nes jis padeda didinti asmenų ir visuomenės atsparumą. Švietimas – itin svarbi asmenų atsparumo prielaida, jis padeda užtikrinti naujų kartų gerovę, suteikti apsaugą ir skatinti nuo ekstremaliųjų situacijų ir krizių nukentėjusių žmonių socialinę ir emocinę gerovę bei kognityvinį vystymąsi. Teikiant ES paramą bus skatinama teikti psichologinę ir socialinę pagalbą, kaip antai paramą mokytojams ir kitiems priežiūros paslaugų teikėjams, taip pat taikyti nukreipimo ir reagavimo priemones vaikams ir jaunuoliams, kuriems reikalingos specializuotos paslaugos. Šie veiksmai turėtų būti nustatyti esamuose nacionaliniuose nukreipimo ir reagavimo mechanizmuose.

Siekdama užkirsti kelią išpuoliams prieš švietimą ir imtis veiksmų šiuo klausimu, Komisija pripažįsta ir remia Visuotinės koalicijos, siekiančios apsaugoti mokyklas nuo išpuolių, veiklą ir remis iniciatyvas, kuriomis puoselėjama ir įgyvendinama Saugių mokyklų deklaracija³⁵. Mokyklos turėtų būti saugaus prieglobsčio vietos, saugomos pagal tarptautinę humanitarinę teisę.

Gerosios patirties pavyzdžiai

ES remia Kongo Demokratinės Respublikos projektą „Mokyklos – taikos zonos“. Šio projekto tikslas – užtikrinti mergaičių ir berniukų apsaugą mokykloje, išvengti švietimo nutraukimo dėl ginkluoto konflikto ir užtikrinti, kad kiekvienas vaikas tobulėtų ir mokytųsi netrukdomai, nepatirdamas smurto ir išpuolių.

³³ COM(2014) 216, „Laikotarpio po 2015 m. Hiogo veiksmų programa. Rizikos valdymas siekiant padidinti atsparumą“.

³⁴ COM(2017) 21 ir KOM(2011) 637. ES įsipareigoja didinti paramą kokybiškam švietimui siekiant suteikti jaunimui žinių ir įgūdžių, kad jie galėtų būti aktyvūs augančios visuomenės nariai. Naujame Europos konsensuse dėl vystymosi ES ir jos valstybės narės įpareigotos taikyti sąsaja grindžiamą požiūrį ir aktyviai didinti asmenų, bendruomenės, visuomenės ir valstybės atsparumą. Tai susiję su krizių prevencija ir šalinimu, nuolatinio pažeidžiamumo mažinimu, taip pat pasitikėjimo savimi bei visuomenės ir valstybės atsparumo didinimu.

³⁵ Saugių mokyklų deklaracija (2015 m.) valstybėms suteikiama galimybė plačiai reikšti politinę paramą tam, kad ginkluoto konflikto metu švietimas būtų saugomas ir tęsiamas. Ši deklaracija – priemonė, kuria naudojamosi valstybės gali pritarti gairėms dėl mokyklų ir universitetų apsaugos nuo karinio naudojimo ginkluoto konflikto metu ir įsipareigoti jas įgyvendinti.

ES remia Palestinos Geresnio mokymosi programą³⁶ siekdama teikti psichologinę ir socialinę pagalbą vaikams, dėl patirto smurto kečiantiems nuo košmarų. Pagal šią programą vykdoma veikla grupėmis, per kurią mokytojai gali teikti specializuotas paslaugas vaikams, kuriems reikia papildomos pagalbos.

Kad galėtų remti perkeltųjų vaikų, grįžtančių į Pakistano federacijos principu valdomose genčių srityse (angl. FATA) esančius savo kaimus, švietimą, ES dirba su vietos valdžios institucijomis ir kitomis agentūromis siekdama geriau atkurti infrastruktūrą, kad ji tarnautų ilgesnį laiką. 45 000 vaikų užtikrintos saugios, apsaugotos ir lytims palankios mokymosi vietos. Buvo rengiama jaunimui skirta taikos stiprinimo veikla, stiprinami jų profesiniai įgūdžiai ir įgyvendinamos pameistrystės programos. Šie veiksmai įeina į regiono valdžios institucijos parengtą vietos valdžios institucijos įgyvendinamą dešimties metų švietimo planą, juos remia ES.

Pagrindiniai veiksmai, skirti švietimui taikos ir apsaugos labui remti ir stiprinti:

- skatinti ir įgyvendinti konfliktų požiūriu jautraus švietimo principus ir gaires, pavyzdžiui, užtikrinti, kad teikiant mokymą būtų skatinama pagarba įvairovei, tolerancija ir aktyvus, atsakingas pilietiškumas, – tai būtų galima pasiekti teikiant mokytojams mokymą, rengiant mokymo programas ir suteikiant galimybę tobulėti profesinėje srityje;
- stiprinti švietimo sistemas, pavyzdžiui, pagal Išsamią mokyklų saugumo programą³⁷, siekiant pasirengti nelaimėms ir į jas reaguoti;
- remti veiksmus, skirtus smurto (įskaitant su mokykla susijusį seksualinį smurtą ir smurtą dėl lyties) prevencijai ir reagavimui į jį stiprinant vaikų apsaugos sistemas;
- remti novatoriškus metodus siekiant didinti nuo ekstremaliųjų situacijų ir užsitęsusių krizių nukentėjusių vaikų ir jaunuolių atsparumą, be kita ko, imantis veiksmų, kuriuos vykdant kartu teikiama psichologinė ir socialinė pagalba ir įgyvendinama socialinio ir emocinio ugdymo iniciatyvų;
- visais ES turimais būdais propaguoti išpuolių prieš švietimą nutraukimą ir aktyviai remti iniciatyvas ir projektus, kuriais siekiama apsaugoti švietimo sistemą nuo išpuolių;
- remti veiksmus, įgyvendinamus ne tik mokykloje, bet ir platesnėje aplinkoje, taip pat skatinti platesnės bendruomenės ir globėjų dalyvavimą teikiant švietimo paslaugas ir užtikrinant apsaugą ekstremaliosiose situacijose ir užsitęsus krizėms.

2.4. Kokybiško švietimo rėmimas siekiant geresnių mokymosi rezultatų

ES parama švietimui grindžiama tuo, kad švietimo sistemos turėtų būti kokybiškos siekiant užtikrinti galimybę vaikams ir jaunimui sėkmingai mokytis³⁸. Teikdama paramą ekstremaliosiose situacijose ir užsitęsus krizėms ES ir toliau visų pirma remiasi įsipareigojimais padėti rengti atitinkamas mokymo programas, teikti mokymą mokytojams ir mokyklų vadovams, parūpinti tinkamą mokymo medžiagą ir užtikrinti tinkamos mokyklų infrastruktūros prieinamumą³⁹.

Krizių ištiktose šalyse, ypač tose, kurių pajamų lygis yra žemas, dažnai trūksta kvalifikuotų mokytojų. Gali būti taip, kad mokytojai neturi kalbos ar pedagoginių įgūdžių, kad galėtų patenkinti mokinių poreikius. Be to, mokytojai ir kiti mokymą teikiantys darbuotojai gali būti

³⁶ Šis pavadinimas neturi būti aiškinamas kaip Palestinos Valstybės pripažinimas ir jis nekeičia valstybių narių skirtingų pozicijų dėl šio klausimo.

³⁷ Jungtinių Tautų Nelaimių rizikos mažinimo biuro ir Pasaulinio nelaimių rizikos mažinimo ir atsparumo didinimo švietimo sektoriuje aljanso (angl. *Global Alliance for Disaster Risk Reduction and Resilience in the Education Sector*) (2017 m.) Išsami mokyklų saugumo programa (angl. *Comprehensive School Safety Framework*).

³⁸ COM(2002) 116, komunikatas „Švietimas ir mokymas siekiant sumažinti skurdą besivystančiose šalyse“.

³⁹ Ten pat.

patys patyrę traumų ir jiems gali reikėti pagalbos. Perkeltieji mokytojai gali neturėti dokumentų, kurių pagrindu jie galėtų teikti mokymą priimančiojoje bendruomenėje. ES remia politikos priemones ir veiksmus, kuriais užtikrinamas kvalifikuotų mokytojų pakankamumas.

ES remia specialiąsias priemones, pavyzdžiui, laikinos ir tęstinumo užtikrinimo paramos teikimo priemones, siekdama pašalinti sunkumus, kurių mokiniai gali patirti integruodamiesi į švietimo sistemą. Reikalingos kiekvienam švietimo lygmeniui pritaikytos reagavimo priemonės, sukurtos atsižvelgiant į mokinių amžių, lytį ir mokymosi patirtį. Tai gali būti neformalusis arba alternatyvusis švietimas, taip pat bus atsižvelgiama į įvairius kiekvienu švietimo lygmeniu atsirandančius poreikius.

Vykdamas priverstinai perkeltų vaikų ir jaunuolių integraciją į nacionalines švietimo sistemas būtina išlaikyti labai svarbius kalbos, tapatumo ir kultūros ryšius. Kaip matyti iš įvairių ES nustatytų pavyzdžių, ES savo kompetencija kalbos politikos įgyvendinimo srityje naudosis vykdydama dialogą politikos klausimais ir teikdama pagalbą. Tai padės skatinti įgyvendinti įrodymais grindžiamą, progresyvią kalbos politiką, susijusią su gimtosios kalbos ir papildomų kalbų vartojimu.

Pripažįstant tai, kad perkėlimas tęsiasi ilgai ir kad perkeltieji asmenys gali būti perkelti keletą kartų, turi būti didinamas judumas ir akreditavimo galimybės tarp švietimo sistemų ir pačiose švietimo sistemose⁴⁰. Tai, kad nepakanka dokumentų, neturėtų būti kliūtis laiku suteikti švietimo paslaugas atvykusiems perkeltiesiems vaikams ir jaunuoliams, o siekiant užtikrinti, kad būtų teikiamas pirmumas teisei į mokslą, o ne akreditavimo sistemai, reikia parengti reikiamus protokolus. Visų pirma teisė į pagrindinį ugdymą neturėtų būti atmetama egzaminų rezultatų pagrindu⁴¹. Siekiant nustatyti, kaip būtų galima geriau užtikrinti teisę į mokslą ir teikti paramą, taip pat pagrįsti politiką, reikėtų verčiau naudotis tinkamais vertinimo mechanizmais. Taip pat visiems jaunuoliams reikia užtikrinti galimybę laikyti egzaminus ir įgyti mokymosi rezultatų įvertinimo dokumentą, kuris paprastai yra tolesnio mokymosi galimybių ir įsidarbinimo pagrindas.

ES yra įsipareigojusi užtikrinti įtraukų ir nešališką kokybišką pradinį bei vidurinį ugdymą ir supranta, kad pagrindiniai įgūdžiai, kaip antai pagrindiniai rašymo ir skaičiavimo įgūdžiai, yra svarbiausias dalykas siekiant toliau mokytis.⁴²

Be to, ES pripažįsta su darbo rinka susijusio techninio ir profesinio rengimo ir mokymo ir aukštojo mokslo svarbą⁴³. Krizės atvejais ugdant įgūdžius ir įsidarbinamumo kompetenciją reikia atsižvelgti į mokinių patiriamą ekonominį ir socialinį spaudimą, kaip antai vaikų darbą, ribotą judėjimą ir lyčių normas. ES įsipareigojimais ugdyti įgūdžius, skatinti galimybes įsidarbinti ir teikti deramo darbo ir pragyvenimo galimybes atkreipiamas dėmesys į būtinybę užtikrinti lygias galimybes merginoms, vaikinams ir kitų palankių sąlygų neturinčių grupių asmenims.

Siekdama stiprinti sektoriaus įrodymų bazę, ES toliau remia tikslinius mokslinius tyrimus ir mokymosi srities partnerystes. Šiomis aplinkybėmis reikėtų stengtis užtikrinti sąsają su ES bendrąja mokslinių tyrimų ir inovacijų programa siekiant ES išorės veiksmais veiksmingai išspręsti švietimo uždavinius, kylančius ekstremaliosiose situacijose ir užsitęsus krizėms.

Gerosios patirties pavyzdžiai

⁴⁰ Teikiant mokymą būtų galima remtis Europos Komisijos trečiųjų šalių piliečių integravimo veiksmų planu, kuriame Komisija teikia prioritetą paramai, skirtai įgūdžiams bei akademiniai ir profesinei kvalifikacijai įvertinti ankstyvuju etapu, jų patvirtinimui dokumentais ir pripažinimui.

⁴¹ Šiuo atveju turima omenyje žinių įvertinimą per patikrinimą ir (arba) egzaminą, siejamą su pasekmėmis mokiniui (didelės svarbos patikrinimai), kaip antai stojimo egzaminus.

⁴² COM(2002) 116, komunikatas „Švietimas ir mokymas siekiant sumažinti skurdą besivystančiose šalyse“.

⁴³ Ten pat.

ES remia Irake įgyvendinamą techninio ir profesinio rengimo ir mokymo sistemos reformą siekdama didinti jos konkurencingumą ir aktualumą atsižvelgiant į tarptautinius standartus.

2018 m. ES ėmėsi įgyvendinti iniciatyvą „Atsparumo didinimas. Švietimo galimybės nestabiliose ir nuo krizių nukentėjusiose šalyse“ (angl. *Building Resilience: Opportunities in Fragile and Crisis Affected Environments*). Ši iniciatyva apima mokslinius tyrimus ir daugiašalį programavimą septyniose Afrikos šalyse, jos finansavimas siekia maždaug 20 mln. EUR per 4 metus.

Kenijoje ES remia Kakumos pabėgėlių stovykloje įgyvendinamas mokymo programas, skirtas Somalio pabėgėliams, kad jie galėtų tapti akredituotais mokytojais. Naudodamiesi informacinėmis technologijomis mokytojai nuotoliniu būdu dalyvavo mokytojų mokymo programoje.

Pagrindiniai veiksmai švietimo kokybei gerinti:

- remti iniciatyvas siekiant suteikti galimybę įvertinti perkeltųjų vaikų ir jaunuolių mokymosi rezultatus, judumą, akreditavimą, pripažinimą ir galimybę pereiti iš vienos švietimo sistemos į kitą, taip pat veiksmus, kuriais, nustatant įvairias formaliojo ir neformaliojo švietimo programas, užtikrinamas vaikų patekimas į švietimo sistemą ir tolesnis dalyvavimas joje;
- skatinti ir remti švietimo sistemų reformą, visų pirma mokymo programų reformą, prisitaikyti prie kintančių poreikių ekstremaliųjų situacijų ir užsitęsusių krizėms, pavyzdžiui, didinti mokymą teikiančių darbuotojų skaičių ir stiprinti jų gebėjimus siekiant patenkinti mokinių poreikius ekstremaliųjų situacijų ir krizių atvejais ir taikyti paspartinto mokymosi programas vaikams, keletą metų neturėjusiems galimybės mokytis;
- remti veiksmus, kuriuos vykdant naudojamosi informacinėmis technologijomis ir atviraisiais švietimo ištekliais siekiant atverti skaitmeninio mokymosi ir virtualiųjų mainų galimybę bei galimybę naudotis kitomis naujovėmis;
- remti techninį ir profesinį rengimą ir mokymą, susijusį su įgūdžiais ir pragyvenimu, reikiamą dėmesį skiriant konkretiems merginų ir vaikinų poreikiams. Ši parama teikiama vykstant praktiniam mokymuisi ir ji susiejama su pragyvenimo galimybėmis;
- remti mechanizmus, kuriuos įgyvendinant būtų galima bendrai taikyti tarptautinius standartus⁴⁴, susijusius su švietimu ekstremaliųjų situacijų ir krizių atvejais, ir juos atnaujinti.

3. IŠVADA

Pastaraisiais metais vis daugiau dėmesio skiriama švietimui ES nepriklausančiose šalyse ekstremaliųjų situacijų ir krizių atvejais. Iš to matyti, kad bauginamai didėja poreikių, kuriuos reikia patenkinti, ir uždavinių, kuriuos reikia išspręsti, mastas. Šiame komunikate pateikiama holistinė veiksminga politikos sistema ir aprašoma, kaip ES galėtų padaryti šios darbotvarkės įgyvendinimo pažangą ir šioje politikos srityje imtis vadovaujamojo vaidmens. Šis siekis grindžiamas pavyzdžiu, kaip vaikai ir jaunuoliai įveikia nelaimės, kad galėtų mokytis.

Remiama Europos išorės veiksnių tarnybos (toliau – EIVT), įskaitant ES delegacijas, Komisija, siekdama skatinti ir remti efektyvesnę ir veiksmingesnę bendradarbiavimą ir koordinavimą, aktyviai įtrauks valstybes nares, kitas šalis, tarptautines organizacijas ir privačiojo sektoriaus veiklos vykdytojus, kad būtų galima greičiau, nuspėjiamiau ir tvariau remti švietimą ekstremaliosiose situacijose ir užsitęsusių krizėms. Vykdydamos šiuos veiksmus

⁴⁴ Pavyzdžiui, Švietimo ekstremaliosiose situacijose tarpagentūrinio tinklo nustatytus minimaliuosius švietimo standartus, susijusius su pasirengimu, reagavimu ir atsigavimu (angl. *Minimum Standards for Education: Preparedness, Response, Recovery*). 2010 m.

Komisijos tarnybos ir EIVT taip pat skatins siekti naujame Europos konsensuse dėl vystymosi ir komunikate „Gyventi oriai“ nustatytų tikslų. Siekiant šių tikslų labai svarbus valstybių narių vaidmuo.

Komisija ragina Europos Parlamentą atkreipti dėmesį į šiame komunikate pateiktas politikos kryptis, o Tarybą – joms pritarti Tarybos išvadose.